

In 1999 heeft CR Delta voorspellingen gemaakt voor de ontwikkeling van het aantal bedrijven en dieren in Nederland. Nu, vier jaar later, is het een goed moment om te kijken in hoeverre deze voorspellingen werkelijkheid zijn geworden. De koppels zijn sneller in omvang toegenomen dan verwacht en een MKZ-crisis was niet voorzien.

Elke organisatie moet op zijn tijd energie stoppen in het nadenken over de eigen toekomst. Welke ontwikkelingen zijn er te verwachten binnen en buiten de organisatie en wat kunnen daarvan de gevolgen zijn voor de eigen organisatie? Naast de verdergaande schaalvergroting is in 1999 rekening gehouden met de ophanden zijnde mestwetgeving. Dit was aanleiding om de voorspellingen uit te werken voor twee scenario's, te weten een basisscenario en een alternatief scenario. In het basisscenario zijn de trends uit het verleden doorgetrokken naar de toekomst. In het alternatieve scenario veronderstelden we dat als gevolg van het mestbeleid de productie verder zou intensiveren. We gingen uit van een hogere productiestijging per koe dan dat we gebruikten in het basisscenario. Tevens veronderstel-

Alien Jalvingh

Frank de Graaf

In 1999 niet voorzien dat bedrijven in omvang zo snel zouden groeien

Veel grote re koppels

den we dat veehouders de omvang van de jongveestapel zouden reduceren. De verwachting was dat veehouders op deze wijze zouden inspringen op de nieuwe maatregelen.

Afname bedrijven onderschat

In 1999 ging het toenmalige CR Delta (inmiddels CR Delta VRV) ervan uit dat het aantal aan melkproductieregistratie deelnemende bedrijven jaarlijks met drie procent zou afnemen. Figuur 1a laat voor de verschillende jaren zien wat de voorspelde aantallen bedrijven waren voor de beide scenario's en de werkelijke aantallen bedrijven. Duidelijk is te zien dat het aantal aan MPR deelnemende bedrijven sneller is teruggelopen dan voorspeld. Gemiddeld lag de daling in deze groep bedrijven de afgelopen vier jaar op 4,3 procent per jaar. Ter

vergelijking, in dezelfde periode nam het totaal aantal melkveebedrijven (dus inclusief niet-MPR) af met gemiddeld 5,8 procent per jaar (op basis van tellingen van het CBS). Deze afname in het aantal melkveebedrijven is zoals iedereen weet al jaren aan de gang en is niet meer te stoppen (zie ook kader).

Productie vlakke af

Voor het inschatten van de toekomstige aantallen koeien zijn in 1999 voorspellingen gedaan voor de verwachte jaarlijkse productiestijging, evenals verwachtingen omtrent de verdere verschuiving van het landelijke quotum naar de groep MPR-bedrijven.

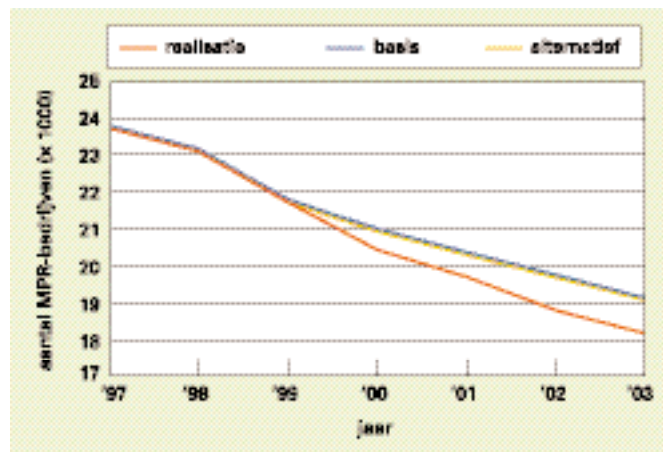
In het basisscenario veronderstelden we een toename in de productie per koe per jaar van 95 kg. In het

alternatief gingen we uit van een toename van 210 kg per jaar. In figuur 1b is te zien dat de productie per koe per jaar in de afgelopen vier jaar inderdaad is gestegen. In 2003 lag de productie per koe per jaar op het niveau zoals voorspeld in het basisscenario, echter het pad daarnaartoe is anders verlopen. De afname in productie per koe per jaar in 2002 heeft alles te maken met de naweën van de MKZ-crisis in de vorm van langere lactaties in het boekjaar 2001-'02. Deze langere lactaties resulteren wel in een hogere lactatieproductie, maar uitgedrukt op jaarbasis tot een daling. Bij de ramingen gemaakt in 1999 gingen we voor alle jaren uit van een tussenkalftijd van 406 dagen, terwijl in werkelijkheid deze in de tijd alleen maar is toegenomen. In 1998-'99 bedroeg de tussenkalftijd 403 dagen, in het afgelopen boekjaar was deze opgelopen tot 412 dagen.

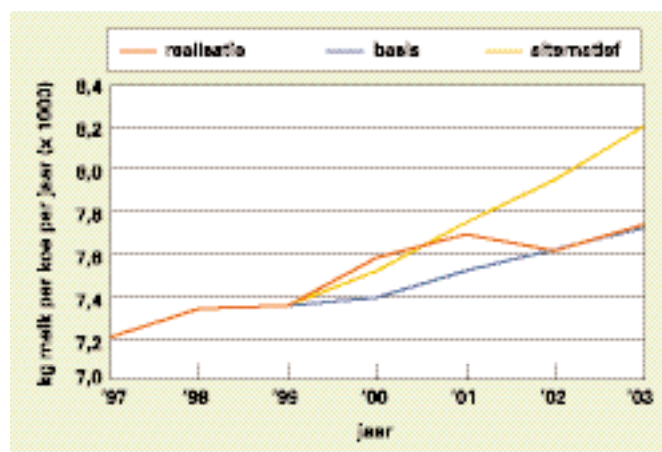
Kijken we nu naar de aantallen koeien in de melkproductieregistratie op 1 juli dan zien we dat die de afgelopen jaren een grillig verloop kennen (zie figuur 1c), hetgeen ook weer een link heeft met de MKZ-crisis. Al met al waren er op 1 juli 2003 meer koeien in de MPR dan dat we voorspelden in de beide scenario's (basisscenario -2,9%; alternatief scenario -8,5%).

Bijna 65 koeien per bedrijf

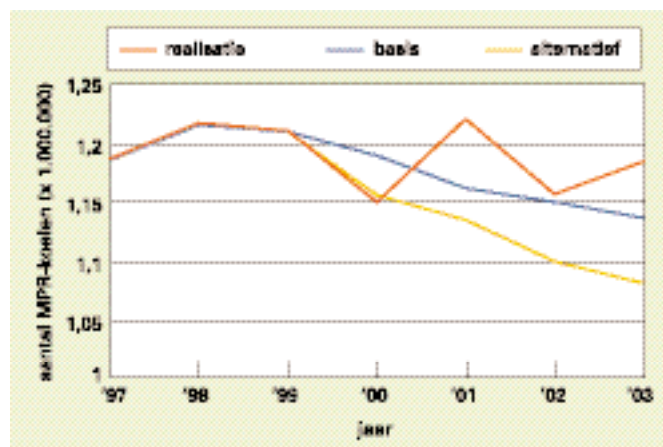
Wanneer we bovenstaande samenvatten dan waren er op 1 juli 2003 minder bedrijven dan verwacht (zie figuur 1a) en meer koeien dan verwacht (zie figuur 1c) in de melkproductieregistratie. Logischerwijs volgt dan dat de omvang van de bedrijven harder is gegroeid dan voorspeld, zoals duidelijk is te zien in figuur 1d. Op 1 juli 1999 waren er gemiddeld 55,4

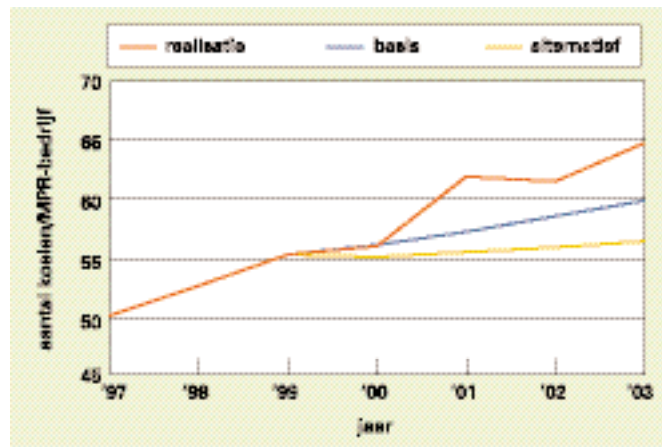
Figuur 1a – Ontwikkeling aantal MPR-bedrijven CR Delta. Vergelijking van gerealiseerde aantallen met voorspelde aantallen voor basisscenario en alternatief scenario

Figuur 1b – Ontwikkeling gemiddelde productie per koe per jaar. Vergelijking van gerealiseerde aantallen met voorspelde aantallen voor basisscenario en alternatief scenario

Figuur 1c – Ontwikkeling aantal MPR-koeien. Vergelijking van gerealiseerde aantallen met voorspelde aantallen voor basisscenario en alternatief scenario

Figuur 1d – Ontwikkeling gemiddeld aantal koeien per MPR-bedrijf CR Delta. Vergelijking van gerealiseerde aantallen met voorspelde aantallen voor basisscenario en alternatief scenario

koeien op een MPR-bedrijf. Op 1 juli 2003 waren dit er ruim negen meer, namelijk 64,7. Een toename van 17 procent in vier jaar tijd. CBS-cijfers laten zien dat deze groei ook geldt voor alle melkveebedrijven, maar wel iets geringer dan op MPR-bedrijven. Een melkveebedrijf in Nederland had in 1999 gemiddeld 50,0 koeien en in 2003 waren dit er 56,5, een toename van 13 procent in vier jaar.

Tot zover de aantallen bedrijven en koeien in de melkproductieregistratie. In 1999 voorzagen men ontwikkelingen in de richting van het gebruik van alternerende melkproductieregistratie. De monsternemer komt bij een alternerende monsternamen slechts één melking monsters in plaats van twee melkingen. De verwachting was dat 15 procent van de bedrijven in 2002-'03 deelnemer zou zijn van deze vorm van melkproductieregistratie. De alternerende monsternamen heeft echter geen opgang gedaan. Wel voet aan de grond kreeg het monsternamen door de veehouder zelf (MPR in eigen beheer). De MKZ-crisis van 2001 was

hiervoor de belangrijkste aanjager en het aandeel groeit momenteel nog gestaag.

Koeien worden ouder

In de voorspellingen was voorzien dat het aandeel jongvee door veehouders zou worden teruggebracht omdat dit mogelijk aantrekkelijk was in het kader van de mestwetgeving. Dat ook in werkelijkheid het aandeel jongvee is afgenomen blijkt onder andere uit de statistieken van het CBS. Wanneer we ons beperken tot de categorie vrouwelijke runderen voor melkproductie dan is het aandeel jongvee daarin geleidelijk aan teruggelopen van 46 procent in 1998 naar 43,1 procent in 2003. Daarnaast tonen cijfers van NRS dat de gemiddelde leeftijd waarop koeien worden afgevoerd toeneemt (in 1999 1902 dagen, in 2003 1960 dagen). Dit past bij de afname in het aandeel jongvee, omdat daardoor minder varzen beschikbaar zijn voor vervanging van afgevoerde dieren en koeien langer moeten blijven dan voorheen.

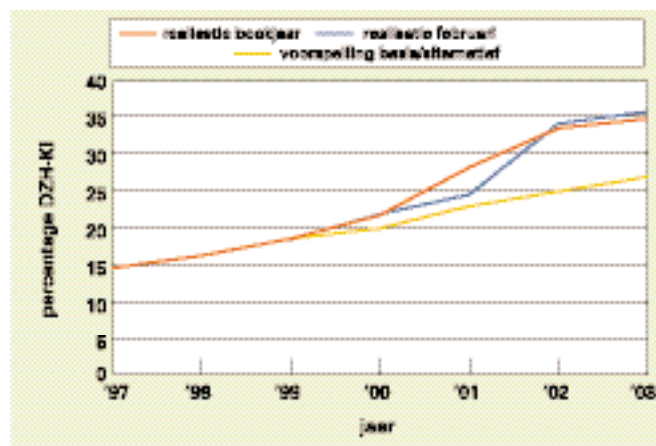
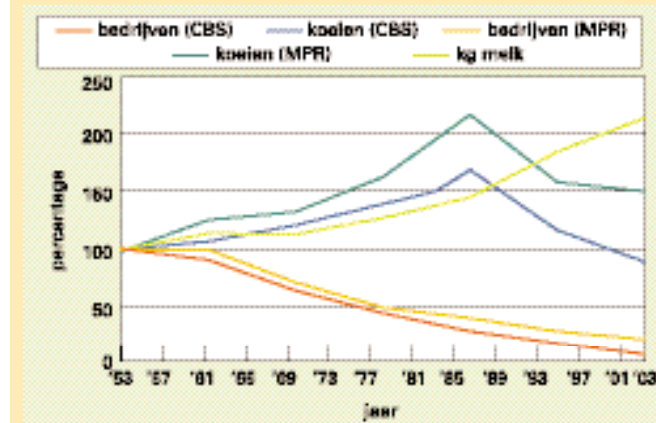
Tabel 1 – Vergelijking van gerealiseerde en voorspelde aantallen inseminaties CR Delta (inseminatoren, DHZ en totaal) voor 1999 en 2003

	1999		2003, realisatie		2003, basis		2003, alternatief	
inseminatoren	2.280.422	100 %	1.429.425	63 %	1.756.015	77 %	1.654.296	73 %
DHZ-KI	456.006	100 %	758.423	166 %	649.485	142 %	611.863	134 %
totaal KI	2.736.428	100 %	2.187.848	80 %	2.405.500	88 %	2.266.159	83 %

In 2003 weer evenveel koeien als in 1953

Figuur 3 geeft inzicht in de ontwikkelingen in de melkveehouderij in de afgelopen vijftig jaar. Weergegeven zijn het aantal bedrijven met melk- en kalfkoeien en het aantal melk- en kalfkoeien in Nederland volgens het CBS, de aantallen bedrijven en koeien in de melkproductieregistratie

Figuur 3 – Ontwikkeling bedrijven, koeien en melkproductie ten opzichte van 1953

Figuur 2 – Ontwikkeling in percentage DHZ-KI van eerste inseminaties. Vergelijking van gerealiseerd percentage met basis en alternatief scenario. In gerealiseerd percentage februari komt MKZ-effect tot uitdrukking

Een ander gevolg van het aanhouden van minder jongvee is dat er meer ruimte komt voor gebruikskruisingen. Dit is eveneens duidelijk terug te zien in de cijfers. We zien een geleidelijke toename de laatste jaren in het gebruik van vleesstiersperma. In 1998-'99 was 6,5 procent van de inseminaties met sperma van vleesstieren. In 2002-'03 bedroeg dit aandeel al 10,6 procent.

Inseminator-KI versus DHZ

Dienstverlening rond kunstmatige inseminatie en afzet van sperma is voor CR Delta 'core business'. Daarom is het voor de organisatie van groot belang om goede inschattingen te maken rond de aantallen te verwachten inseminaties. De voorspelde ontwikkelingen in aantallen bedrijven en dieren vormen daarvoor de basis. De toekomstige aantallen inseminaties zijn afgeleid van de ontwikkelingen in de aantallen MPR-bedrijven en MPR-koeien.

In 1999 was in Nederland 18,6 procent van de eerste insemina-

(MPR), en de lactatieproductie van de gecontroleerde koeien. Het aantal in 1953 is daarbij op honderd procent gesteld. De overige jaren zijn uitgedrukt ten opzichte van het aantal in 1953.

De trendbreuk in de groei van de aantallen koeien als gevolg van de invoering van de melkcontingentering overheerst. Aan het begin van de 21e eeuw zijn we wat betreft het aantal koeien terug op het niveau van vijftig jaar geleden. Omdat het aandeel van de gecontroleerde koeien in de totale melkveestapel nog steeds toeneemt, ligt op dit moment het aantal gecontroleerde koeien toch nog ruim vijftig procent hoger dan vijftig jaar geleden. In 1953 werd circa 58 procent van de koeien gecontroleerd. Tegenwoordig is dit bijna 90 procent van de koeien.

In 1953 waren er circa 200.000 bedrijven met melkvee. Vijftig jaar later is nog 12 procent van de bedrijven aanwezig (25.000 bedrijven in 2003). Het aantal gecontroleerde bedrijven kende begin jaren zestig zijn hoogtepunt, en nam daarna absoluut gezien gestaag af. Relatief gezien is de deelname aan melkproductieregistratie alleen maar toegenomen, van circa 40 procent van alle melkveebedrijven in 1953 tot circa 80 procent in 2003.

De lactatieproductie per koe is in vijftig jaar meer dan verdubbeld. Ook hier is een duidelijke trendbreuk te zien. Midden jaren tachtig nam als gevolg van de Holsteinisering de lactatieproductie jaarlijks veel sneller toe.

ties een doe-het-zelfinseminatie. We voorspelden dat in 2002-'03 het aandeel DHZ-KI zou liggen op 27 procent, door middel van een geleidelijke toename met 2 procent per jaar. In werkelijkheid liep het anders. De MKZ-crisis zorgde voor een snellere groei bij DHZ-KI dan voorzien. In het afgesloten boekjaar was 35,1 procent van de eerste inseminaties een DHZ-inseminatie. Daarmee is in vier jaar tijd het aandeel DHZ-KI bijna verdubbeld. Uit het verloop in de tijd van het aandeel DHZ-KI (figuur 2) lijkt het of de groei als gevolg van de MKZ-crisis redelijk geleidelijk is verlopen. Dit is echter een vertekend beeld en heeft alles te maken met het tijdstip waarop de MKZ-crisis startte: midden in het boekjaar. Wanneer we het aandeel DHZ-KI op een rij zetten voor de maand februari in de verschillende jaren (zie figuur 2), dan is er een toename te zien van 10 procent tussen februari 2001 en februari 2002. Een jaar later, februari 2003, ligt het aandeel DHZ-KI 1,7 procent hoger dan een jaar eerder en lijken we terug bij de groei zoals deze jaarlijks plaatsvond voor de MKZ-crisis.

Als gevolg van de sterkere toename in DHZ wijken de voorspellingen voor inseminatoren-KI en DHZ-KI in beide scenario's af van de gerealiseerde aantallen. In tabel 1 staan deze aantallen op een rij, met ter vergelijking de aantallen uit 1999. Gegeven dat er in 2003 meer koeien waren dan in beide voorspellingen, zou je verwachten dat onze voorspelling voor het totaal aantal inseminaties, dus de som van inseminatoren-KI en DHZ-KI, te laag zou zijn. Dit was echter niet het geval. De werkelijke aantallen lagen zelfs lager dan de voorspellingen (-10 % ten opzichte van het basisscenario, -3 % ten opzichte van het alternatieve scenario). De oorzaak is het verlies aan marktaandeel bij inseminatoren-KI in de afgelopen jaren. Al met al was het totaal aantal inseminaties voor CR Delta in 2003 20 procent lager dan het aantal in 1999. Landelijk lag deze daling in dezelfde periode op 12 procent.

Ir. A. W. Jalvingh, medewerker business development CR Delta VRV
Ir. F. M. de Graaf, manager business development CR Delta VRV